

Наталія ШУКЛИНА,
т.в.о. ректора
Національної школи суддів України,
кандидат юридичних наук, професор

НАЦІОНАЛЬНА ШКОЛА СУДДІВ УКРАЇНИ – ЗАГАЛЬНОНАЦІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР СУДДІВСЬКОЇ ОСВІТИ

Ознакою демократичної правової держави є наявність незалежної та інституційно спроможної судової влади. Аксиомою є і те, що без чітко визначеного місця цього інституту в державному механізмі правова держава існувати не може. Серед органів судової влади та судоустрою особливе місце відведене суб'єктам, що покликані забезпечувати належний кваліфікаційний рівень суддів, – зокрема Вищій кваліфікаційній комісії суддів України та Національній школі суддів України.

Підготовка висококваліфікованих кадрів для судової системи України є пріоритетним завданням загальнодержавного значення. Від ефективності його реалізації безпосередньо залежить підвищення якості здійснення правосуддя в державі.

Реалізація вищезазначених заходів у форматі судово-правової реформи в Україні вимагала заснування окремого закладу суддівської освіти, який би не тільки здійснював підготовку кадрів, а й займався б науково-дослідною діяльністю у галузі правосуддя. Таким закладом відповідно до положень Закону України «Про судоустрій і статус суддів» стала Національна школа суддів України, утворена згідно з рішенням Вищої кваліфікаційної комісії суддів України 21 грудня 2010 року.

Для забезпечення діяльності Національної школи суддів України 17 січня 2011 року Президент України видав Указ № 52/2011, яким доручив прискорити формування Національної школи суддів України на базі Академії суддів України. Крім того, Президент України у своїх дорученнях відповідно від 23 травня, 5 та 10 липня 2012 року («Щодо безумовного забезпечення додержання конституційних прав і свобод підозрюваних, обвинувачених, підсудних, які тримаються під вартою», «Щодо невідкладних заходів, пов'язаних із

прийняттям Кримінального процесуального кодексу» та «Щодо фінансування видатків на оплату праці працівників апаратів судів, а також створення необхідних умов для підготовки Національною школою суддів України висококваліфікованих кадрів для судової системи») запропонував:

а) вжити в установленому порядку за участю Національної школи суддів України заходів щодо підвищення фахового рівня суддівського корпусу;

б) організувати до 17 серпня 2012 року на базі Національної школи суддів України перепідготовку працівників правоохоронних органів, пенітенціарної служби, суддів та адвокатів з питань застосування нових положень кримінального процесуального законодавства;

в) профінансувати відповідно до обґрунтованих потреб заходи із виконання Національною школою суддів України завдань щодо організації спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді, підготовки суддів та їх періодичного навчання.

Таким чином, Школа стала правонаступницею Академії суддів України, що функціонувала з 2002 року.

Основними завданнями Національної школи суддів України були визначені:

- організація спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді;
- підготовка суддів та періодичне навчання суддів з метою підвищення рівня кваліфікації;
- підготовка працівників апаратів судів;
- проведення наукових досліджень з питань удосконалення судочинства;
- вивчення міжнародного досвіду організації діяльності судів;
- науково-методичне забезпечення діяльності судів загальної юрисдикції, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та Вищої ради юстиції.

З метою оптимізації заходів підготовки та наближення їх до регіональної мережі судів у складі Національної школи суддів України були створені та функціонують 7 регіональних відділень, а саме – у Дніпропетровську, Донецьку, Львові, Одесі, Севастополі, Харкові та Чернівцях.

Системність у виконанні поставлених перед Національною школою суддів України завдань забезпечується розробкою та послідовним виконанням як щорічних накреслень, так і планів науково-дослідної роботи Школи.

Для організації якісної підготовки слухачів у 2012 році Національна школа суддів України підготувала та затвердила 36 Типових планів підготовки: 24 – для суддів, голів та заступників голів судів усіх ланок та юрисдикцій; 12 – для працівників апарату судів (керівників апаратів судів, помічників суддів, консультантів, секретарів судового засідання та секретарів судів, спеціалістів кадрового забезпечення, судової статистики, судових розпорядників). На основі Типових планів підготовки та з урахуванням пропозицій і потреб суддів та працівників апаратів судів усіх рівнів розроблено Графік підготовки суддів та працівників апаратів судів на 2012 рік.

Пріоритетними формами навчальних занять при підготовці суддів та працівників апаратів судів у Національній школі суддів України є:

- інтерактивні лекції з актуальних питань правозастосування;
- вирішення казусів;
- симуляції (навчальні судові засідання);

- практичні заняття;
- семінари;
- засідання «круглого столу».

Основними завданнями у процесі підготовки слухачів є:

- вдосконалення знань з основних напрямів здійснення правосуддя та реформування судової системи;
- формування навичок організації та ведення судового провадження, судової статистики;
- формування належного рівня суддівської етики, а також етики поведінки державного службовця;
- передача знань з юридичної психології та способів безконфліктного поведіння в колективі.

Процес підготовки слухачів у Національній школі суддів України забезпечує високопрофесійний викладацький склад. До участі в навчальному процесі залучено штатних викладачів Школи, викладачів з інших установ та організацій, науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів України, членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, суддів Верховного Суду України, Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, Вищого господарського суду України, Вищого адміністративного суду України, апеляційних та місцевих судів загальної юрисдикції.

За підсумками навчання слухачі Національної школи суддів України отримують сертифікат.

Щоб не бути голослівною, зупинюсь на цифрах. У 2011 році Національна школа суддів України забезпечила проведення занять з підготовки суддів та працівників апаратів судів у кількості 7077 осіб, із них: суддів – 3699, працівників апаратів судів – 3378. Разом з тим вже за три квартали 2012 року підготовку в Школі пройшли 8535 слухачів. Зокрема, 3303 слухачі пройшли періодичне навчання судді з метою підвищення кваліфікації; 1362 слухачі пройшли підготовку суддів (з них 190 суддів, призначених на адміністративні посади в судах; 452 судді, обрані на посаду безстроково; 720 суддів, призначених на посаду судді вперше). Протягом цього періоду в Школі також пройшли підготовку 3870 працівників апаратів судів. Таким чином, лише за три квартали 2012 року в Національній школі суддів України пройшли підготовку на 1458 слухачів більше (966 суддів та 492 працівники апаратів судів) ніж за весь 2011 рік. Динаміка зростання вже становить понад 20% слухачів, що свідчить про зміцнення інституційної та інтелектуальної спроможності Національної школи суддів України.

Окрім регулярних занять з підготовки слухачів, Національна школа суддів широко практикує проведення спеціалізованих семінарів з актуальних питань судочинства. Більшість із них організовуються за тематикою, що пропонується під час занять та опитувань, а також із урахуванням змін, що вносяться до чинного законодавства України.

Для підготовки та проведення спеціалізованих семінарів Національна школа суддів України широко залучає інтелектуальні можливості міжнародних проектів.

Пріоритетним напрямом роботи Національної школи суддів України є розширення зв'язків з європейськими суддівськими школами з метою розробки нових програм та удосконалення організації навчання українських суддів. Національна школа суддів України є членом Міжнародної організації суддівської освіти (IOJT), яка об'єднує 106 закладів освіти для суддів і прокурорів з 65 країн світу, та Лісабонської мережі, яка об'єднує навчальні суддівські інституції 46 держав – членів Ради Європи. Школою проводиться спільна робота щодо розробки навчальних курсів та тематичної підготовки викладачів та суддів з Програмою розвитку ООН (ПРООН), Програмою розвитку комерційного права при Міністерстві торгівлі США, а також з Міжнародною організацією з міграції (МОМ). Крім того, за сприяння Канадської агенції міжнародного розвитку (CIDA) в 2012 році разом з Національним судовим інститутом (NJI) Канади Національною школою суддів України розпочато реалізацію п'ятирічного Проекту «Суддівська освіта задля економічного розвитку України». Школа також активно співпрацює з Представництвом ЄС та Радою Європи в частині застосування інструментів ЄС Twinning та TAEX для організації навчальних заходів та інституційного розвитку Національної школи суддів України. З 2011 року продовжується виконання започаткованих раніше та розпочатих нових програм і проектів міжнародної технічної допомоги в рамках взаємодії з Агентством США з міжнародного розвитку (USAID).

У частині здійснення наукової роботи Національна школа суддів України розробила Концепцію науково-дослідної роботи Національної школи суддів України на 2011–2015 роки.

Наукові співробітники Школи здійснюють роботу із науково-методичного забезпечення діяльності Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Вищої ради юстиції, судів загальної юрисдикції, проводять наукові дослідження з питань удосконалення судочинства та вивчення міжнародного досвіду діяльності судів.

Для планування та координації науково-дослідної роботи у Національній школі суддів України створено науково-методичну раду, яка визначає пріоритетні напрями наукових досліджень та сприяє у їх здійсненні, заслуховує наукові звіти, розробляє рекомендації і пропозиції щодо удосконалення процесу підготовки та перепідготовки кадрів для судової системи.

Для безпосереднього здійснення науково-дослідної діяльності у структурі Національної школи суддів України утворено такі наукові відділи: наукових досліджень проблем судочинства та його удосконалення; вивчення міжнародного досвіду організації діяльності судів; науково-методичного забезпечення судів загальної юрисдикції; науково-методичного забезпечення діяльності Вищої кваліфікаційної комісії суддів України; науково-методичного забезпечення діяльності Вищої ради юстиції.

Оскільки Національна школа суддів України утворена при Вищій кваліфікаційній комісії суддів України, особливим напрямом її роботи визначено системну плідну співпрацю з Комісією. Це завдання покладено на відділ науково-методичного забезпечення діяльності Вищої кваліфікаційної комісії суддів України. Зазначений структурний підрозділ Школи організовує наукові дослідження та вносить відповідні пропозиції щодо удосконалення діяльності Комісії, проводить роботу із науково-методичного забезпечення діяльності Ко-

місії в частині здійснення нею дисциплінарного провадження стосовно суддів місцевих та апеляційних судів, проведення іспиту (анонімного тестування) на виявлення рівня загальних теоретичних знань у галузі права кандидатів на посаду судді, кваліфікаційного іспиту та спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді. Відділ готує проекти програм анонімного тестування та кваліфікаційного іспиту кандидатів на посаду судді: розробляє й періодично оновлює бази тестових запитань і модельних судових справ (практичних завдань) для кандидатів на посаду судді та для проведення іспитів діючих суддів при їх переведенні до іншого суду; здійснює моніторинг, експертне опрацювання та апробацію тестових запитань, проводить семінари-тренінги для розробників тестових запитань та модельних судових справ тощо.

Окремим напрямом діяльності відділу є дослідження питань дисциплінарної відповідальності суддів в Україні, вивчення міжнародного досвіду в цій сфері. Результатом роботи є підготовка практичного посібника з питань відповідальності суддів в Україні, який міститиме аналіз міжнародних стандартів, національного законодавства, практики Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та Вищої ради юстиції. Аби вивчити та узагальнити кращий зарубіжний досвід та підготувати пропозиції щодо його використання в Україні, Національна школа суддів України налагоджує постійні міжнародні зв'язки із центрами суддівської освіти.

Так, науковці Національної школи суддів беруть активну участь у наукових заходах (в тому числі тих, що їх організують Рада Європи та Європейський Союз), міжнародних проектах технічної допомоги, співпрацюють із закордонними колегами.

Отже, науково-дослідна діяльність Національної школи суддів України – це інтелектуальна, творча праця, спрямована на одержання та використання нових знань у сфері підготовки висококваліфікованих кадрів для судової системи, наукового забезпечення діяльності судів, інших органів системи судоустрою шляхом здійснення фундаментальних прикладних наукових досліджень, проведення науково-дослідної та науково-методичної роботи відповідно до завдань Школи.

Хочу звернути увагу й на те, що з метою удосконалення правового статусу Національної школи суддів України на основі кращого світового досвіду організації діяльності закладів суддівської освіти та рекомендацій європейських експертів Школа спільно з Вищою кваліфікаційною комісією суддів України підготувала проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів».

Таким чином, функціонування Національної школи суддів України як спеціального автономного закладу з власним бюджетом, самостійними напрямками діяльності, широкими повноваженнями у сфері вироблення та реалізації спеціальних програм підготовки суддів, працівників апаратів судів (у тісній та плідній співпраці із Вищою кваліфікаційною комісією суддів України) і – що важливо – як потужного загальнонаціонального інтелектуального наукового та науково-методичного центру не тільки відповідає міжнародним та загальноєвропейським стандартам у галузі судочинства, а й забезпечить ефективне вирішення проблеми підготовки висококваліфікованих кадрів для судової системи України.